

משה חיים פלח

בשיעור סוכה

שולחנו, ולדברי הרי"ף ע"כ הגזירה שייכא אף בלית ליה שולחן, ואף לשאר מילי פסלינן וכדביאר הרמב"ן.

מיהו באמת הרי"ף והרמב"ם השמיטו הך דינא, ובפשוטו משמע דסברי דישנים תחתיו, ויעוין באחרו' דהאריכו לבאר בכמה אנפי, ויתכן דסברי דלמסקנא לא קאי כלל הך דינא, ולפ"ו לא קשיא.

אך עוד תמהו האחרו' עוד ע"ד הרי"ף, דבכ"ד נראה לכאורה דעלם שיעור סוכה הוי שבועה טפחים, דלקמן (א) גבי סוכה העשויה כמצוי קי"ל כריב"ל דמציא פס ארבעה ומשהו ומניחו בפחות מג' סמוך לדופן, דעי"ז איכא דופן ז', והרי התם נכשרת כל הסוכה ול"ש כלל חששא דשמא ימשך, ואעפ"כ צעינן דוקא דופן שבועה קדושה.

והנה הבית הלוי (ח"ג סי' נג) ביאר בשיטת הרי"ף, דאף דיסוד הדין הוי משום גזירה דשמא ימשך אחר שולחנו, וכדביארו הראשונים דאף בסוכה קטנה שייכא הגזירה, ואף בלא שולחן כלל, מ"מ מחמת הך גזירה תיקנו חכמים דין שיעור דשבועה טפחים, והשתא סוכה קטנה פסולה מדרבנן משום חסרון שיעור, ולאו משום חששא דשמא ימשך גרידא, ומה"ט בסוכה העשויה כמצוי צעינן פס ארבעה ומשהו דוקא, דתיהוי דופן ד', וכן בכ"ד שיעור סוכה הוי שבועה טפחים על שבועה טפחים, והא דאזיר פחות משלושה מטטרף אף דאין ישנים תחתיו, נדחק הבית הלוי שם דמיירי דוקא בסוכה הסמוכה לסוכה גדולה או דאיכא פסל היוצא, דליכא גזירה, אך כבר עמד שם דמסתימת הפוסקים נראה לא כן.

אך יל"ע, דלשון הרי"ף דחדא טעמא הוא, ולכאורה אף דיסוד הדין אחד הוא, מ"מ תרי דיני נינהו, דבסוכה גדולה הוי גזירה בעלמא, ובסוכה קטנה הוי דין שיעור.

ונראה לדון לבאר בזה דהנה לישנא דמתני' (לקמן כה) אמרו לו אם כן היית נוהג לא קיימת מלות סוכה מימך, ומשמע מלישנא דמתני' דכל דשולחנו בתוך הבית לא קיים עלם מלות סוכה, ואין הגדר דעבר על איסור דרבנן גרידא, ושיטת התוס' בסוגין דמדאורייתא לא נפיק, והריטב"א (לק' שם) והר"ן (שם) ובפסחים קטו ז) פליגי דמן התורה ילא ידי חובתו, אך מ"מ גם לדצריהם משמע לכאורה מלישנא דמתני', דמדרבנן עכ"פ גדר הדין דלא ילא ידי חובתו, ובלייל ראשון מחויב לחזור ולכבול, ולא אמרינן דמזוה דעבד עבד ורק דעבר איסור דרבנן (וכן מבואר

לעולם בתרתי פליגי פליגי בסוכה קטנה ופליגי בסוכה גדולה וחסורי מיחסרה והכי קתני מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית בית שמאי אומרים לא ילא וזית הלל אומרים ילא ושאונה מחזקת אלא כדי ראשו ורובו בלבד בית שמאי פוסלין וזית הלל מכשירין, והנה שיטת התוס' (עכ"פ צ"ש דצריהס) והרא"ש ובעל המאור ודעמייהו, דאף דבסוכה קטנה קי"ל כבית שמאי דצעינן מחזקת כדי ראשו ורובו שולחנו, מ"מ בסוכה גדולה וראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית, קי"ל כבית הלל דלא גזרינן.

אולם שיטת הרי"ף ודעמיה דאף בסוכה גדולה קי"ל כבית שמאי וז"ל הרי"ף (לקמן יג א מדפיו) והלכה כב"ש בתרתייהו דחד טעמא נינהו עכ"ל, ולקמן (ז) אמרימא דאציי דבית שמאי סברי סוכה דירת קבע צעינן כחב הרי"ף (ג במדפיו) וז"ל הלכתא זהא כב"ש ולאו טעמייהו דבית שמאי משום דצעינן דירת קבע אלא טעמייהו משום דגזרינן שמא ימשך אחר שולחנו עכ"ל, וריהטת דברי הרי"ף דאף בסוכה קטנה לא פסלי בית שמאי אלא מדרבנן משום גזירה, ותמה בעל המאור דסוכה קטנה לא שייך כלל טעם הגזירה, דלית ליה שולחן שימשך אחריו.

ומדברי הרא"ש משמע דפירש דברי הרי"ף דבאמת לא פסלינן סוכה קטנה אלא כשולחנו בתוך הבית [והא דפליגי בתרתי היינו משום דבסוכה קטנה איכא חששא טפי כיון דלא מצי למשוך שולחנו אללו] והרא"ש תמה דלא משמע כן מלישנא דמחזקת ואין מחזקת [וכן לישנא דפוסלין ומכשירין] והראשונים תי' עוד דבסוכה קטנה לעולם שייכא הגזירה, שמא יציא שולחן ויעמידנו חוץ לסוכה וימשך אחריו, או שמא מתוך צרות המקום ימשך לבית אף בלא שולחן.

ובדברי הרמב"ן מבואר, דאחר דהך סוכה לא חזיא לאכילה כדרכה עם שולחן, כיון דאינה מחזקת שולחנו ואם יניח השולחן חוץ לסוכה איכא למיחש שמא ימשך אחריו, ממילא פסולה לכל מילי, דכל סוכה דלא חזיא לכל מילי דסוכה אינה סוכה כלל.

אך האחרו' תמהו, דהנה לקמן (יט א) מבואר דאף דאזיר פחות משלושה טפחים בסוכה מטטרף אך מ"מ אין ישנים תחתיו, וקשה דהיאך מכשירין והא איכא למיחש שמא ימשך אחר

דמדרבנן תיקנו לזרות הישיבה היא עם שולחנו, הרי השיעור משתנה מאליו].

ונמצא דיסוד הדין וגדר התקנה היינו לאופן הישיבה בסוכה (כשאוכל עם שולחנו) היא האדם עם שולחנו, וממילא כששולחנו חוץ לסוכה הוא כיושב חוץ לסוכה, וכמו"כ ממילא נקבע שיעור סוכה כדי שתהא מחזקת ראשו ורובו ושולחנו.

ומעתה לא קשיא מידי מהא דאזיר פחות משלושה בסוכה קטנה מנטרף אף דאין ישנים תחתיו, דבאמת היכא דליכא שולחן י"ל דל"ש כלל הגזירה, ועוד דאף בסוכה גדולה לא גזרו כלל איסור דשמא ימשך, אלא גדר הדין רק דמקום השולחן הוא חלק מזרות הישיבה בסוכה, וממילא כשאוכל עם שולחן צעין דאף השולחן היא בסוכה, וכן נקבע הדין דשיעור סוכה הוא כדי ראשו ורובו ושולחנו, וכיון דאזיר פחות משלושה מנטרף לשיעור סוכה, כשרה.

אך הנה עיקר דינא דאזיר פחות משלושה מנטרף אף דאין ישנים תחתיו, ז"כ, ואי נימא דמדרבנן בעלמא הוא כדלידדו האחרו', היא ניחא עיקר הקושיא דלעיל, אמאי לא גזרו בזה שמא ימשך, דהוי גזירה לגזירה, אף בפשוטו משמע דמדאורייתא הוא, ויעוין צביאור הלכה (סי' תרל"ב) דהוכיח כן מדברי הגמ' דהוי דאורייתא.

ולשוון הגר"ח (פ"ה מסוכה ה"ט) צביאור גדר הדברים, נראה דיסוד הדין דאין ישנים תחתיו הוא משום דאינו חשוב תוכו של סוכה, דבזה הדין מתחלק, דהרי הוא בכלל הסוכה לענין השלמת שיעורא ולא לזאת זו בעצמו ידי חובת סוכה עכ"ל.

ונראה לדון צביאור הדברים, דכשנצא לדון על כללות הסוכה, האם יש בה שיעור, כיון דאזיר פחות משלושה לא חשיב, הרי הוא בטל לכללות הסוכה, וממילא חשיב דבסוכה עצמה איכא שיעור.

אולם אם נצא לדון על הגזרה האם חשיב יושב בסוכה או לא, בזה אמרינן דכל דהגזרה עצמו תחת האזיר ולא תחת הסכך, לא חשיב יושב בסוכה, דנהי דהך אזיר מחשיב לכללות הסוכה כיש בה שיעור, אך כד דיינינן על הגזרה היכן הוא יושב, בזה דיינינן רק על הך מקום בפני עצמו, והך מקום בפני"ע לא הוי סוכה [דכל מה דהך מקום חשיב חלק מן הסוכה היינו כד

באחרו' סי' תרל"ד] וז"כ כיון דהוי חששא בעלמא שמא ימשך, אמאי לא נפיק ידי חובתו ואף מדרבנן.

ונראה צביאור הדברים (ויסוד הדברים באזיר עזרי פ"ו מסוכה ה"ח) דבאמת אף בסוכה גדולה אין הגדר דאסרו לישב בסוכה כששולחנו בתוך הבית משום חששא דשמא ימשך, אלא גדר הדברים הוא, דמדרבנן תיקנו דכשאוכל עם שולחן, זורת הישיבה בסוכה תהא עם שולחן, וממילא מדרבנן מחויב דיהא גם שולחנו בסוכה, דשימוש מקום השולחן נמי הוי חלק ממעשה הדירה בסוכה, וממילא צעין דיהא אף השולחן בסוכה [אלא דבאכילה בלא שולחן לא תיקנו כן, אך באכילה עם שולחן, תיקנו דהשולחן יהא נידון כחלק ממעשה הדירה, וממילא צעין דיהא אף השולחן בסוכה].

ומהאי טעמא אף בסוכה גדולה, כשאוכל ושולחנו בתוך הבית, לא קיים כלל מצות סוכה, דמדרבנן זורת הישיבה בסוכה הוי עם שולחנו, וכששולחנו בתוך הבית, הוי כאילו חלק מגופו בתוך הבית, אלא דלחוס' הפקיעו קיום המצוה אף מדאורייתא, ולדברי הראשונים הוי רק מדרבנן, אך מ"מ מדרבנן גדר הדין דלא קיים מצות סוכה.

ומעתה נראה דהא דשיעור סוכה קטנה הוי כדי שתהא מחזקת ראשו ורובו ושולחנו, לא הוי פלוגתא נוספת, אלא הוי מידי דממילא, דהנה חזינן דרבי נקיט שיעור סוכה ד' אמות על ד' אמות, ואף דיסוד השיעור משום דזוהא חזיא לשכיבה, ואילו חכמים (ב"ש ז"ה) נקטי שיעור סוכה מחזקת ראשו ורובו ומחזקת ראשו ורובו ושולחנו, ויל"ע אמאי לא נקטי השיעור צמידה ו' טפחים וז' טפחים כרבי.

ונראה לדון דלחכמים עיקר שם השיעור הוי ראשו ורובו, והיינו משום דרק בזה חזיא לשיבה, אלא דמדאורייתא דמעשה הישיבה הוי רק מקום ראשו ורובו, ממילא שיעור סוכה הוי כדי ראשו ורובו, אך אחר דמדרבנן מעשה הישיבה בסוכה הוי ראשו ורובו ושולחנו, ממילא נקבע שיעור סוכה לכדי ראשו ורובו ושולחנו^א [ואילו היה עיקר שיעור סוכה נקבע צמידה כו' טפחים, אף אחר דמדרבנן הצריכו לשיבת סוכה דיאכל עם שולחנו, יתכן דלא היה עצם שיעור הסוכה משתנה עי"ו, אך כיון דהכא עיקר שם השיעור היינו מחזקת ראשו ורובו, כיון

^א והנה כע"ז אשכחנא בזמנאות (מ"ב) גבי שיעור טלית החייבת צניעות דבעינן טלית שהקטן מתכסה בה ראשו ורובו והגדול יואכא בה דרך עראי, וזיידו האחרו' כיון דניתן השיעור ככדי שהקטן מתכסה בה ראשו ורובו, הרי הדבר תלוי בכל דור, ונפק"מ לשיטת האחרו' דנתקטנו הצריות, דהכא נתקטן נמי ממילא השיעור, וכמו"כ נראה לדון דהא דבעינן שהגדול יואכא בה דרך עראי (לשיטת הראשונים דבעינן נמי הא) תלי בכל דור לפי מה שהוא ובכל מקום לפי מה שהוא, ומשום דזהו עצם גדר השיעור, ולהכי לא מסרו חכמים השיעור צמידה (והאחרו' נחצטו מהו שיעור גדול הטלית) דיש לשער כן בכל דור ובכל מקום.

בחלל הסוכה, ולענין גובה י', כבר ביארו האחרו' דתרי דיני איכא, האחד דהוי דין בדפנות הסוכה, דומיא דמחילות שבת דזעינן מחילה עשרה, ומלכד זה הוי שיעור בחלל הסוכה [ויחכן דאיכא דין נוסף בסכך דיסכך על גובה עשרה].

והנה ראיית האחרו' לשצעה טפחים הוי שיעור בגוף הסוכה מסוכה העשויה כמזוי, דזעינן פס ארצעה ומשהו, מוכח דשיעור ז' הוי שיעור בדופן, דהרי התם בחלל הסוכה בלא"ה איכא שיעור ז', אך מהא דמלנינו (לקמן י"ג) דנויי סוכה ממעטין שיעור סוכה מן הלד (ובפשוטו מדאורייתא) אף דהתם אינן ממעטין את הדופן, אלא את חלל הסוכה, חזינן דאיכא נמי שיעור בחלל בסוכה.

ומעתה מיושב, די"ל דלענין שיעור חלל הסוכה באמת סגי בכדי לרבע זע"ז, אולם לענין שיעור הדפנות הא ל"ש כלל ענין לרבע, דכל דופן צעיא שיעור ז' טפחים, ולהכי בסוכה ארוכה וזרה לא מהני הא דאיכא כדי לרבע, דאיכא דאיכא שיעור בחלל הסוכה, אך ליכא שיעור דפנות.

מיהו בדברי המגן אברהם אכתי יל"ע, דיעוין במגן אברהם (סי' תרלד סק"א) דביאר טעמא דלא סגי בכדי לרבע זע"ז ומה שהקשה (הצ"ח) מאי שנא ממזוזה דאע"ג דאריך וקטין חייב, לא קשיא מידי דהכא צעינן שיסב צה ראשו ורובו ושלחנו ולהכי צעינן מרובע כו' דצנר מזה לאו דירה היא כלל כמ"ש הר"ן עכ"ל ויעוין שם בכל דבריו, הרי מבואר בדברי המגן אברהם דטעמא דלא מהני כדי לרבע, היינו משום דצכה"ג אינה מחזקת ראשו ורובו ושלחנו ולא חשיבא דירה, ולכאורה הך טעמא שייך אף בגוונא דאיכא סכך פסול המפסיק באמצע וצעינן ללרף סכך כשר מצ' מקומות, והיאך פסק המג"א כדברי התוס' והרא"ש והטור דמלרפינס סכך כשר מצ' מקומות.

ונראה לדון בביאור הדברים, דתלתא דיני איכא צעינן ז' על ז', האחד בחלל הסוכה, והצ' בדפנות הסוכה, והג' בסכך [ויסוד הדין הוי שיעור בחלל הסוכה, אלא כשם דמכח זה חייל נמי דין שיעור בדופן דזעינן דוקא דופן ז' טפחים, הי"ג חייל מכח זה דין שיעור בסכך, דזעינן דוקא סכך כשר שצעה טפחים] ולענין חלל הסוכה גדר הדין משום דצפחות מזה לא חזי לדירה, אך י"ל דלזה לא צעינן דיהא כל חלל הסוכה צהכשר סוכה, אלא י"ל דסגי דאיכא ד' טפחים צהכשר סוכה, ואיכא רוחה סביבותיו אף בלא כשר סוכה² [וכשם דחזינן לאידך גיסא דנויי סוכה ממעטים שיעור סוכה מן הלד אע"ג דאין ממעטין

דיינינן על כללות הסוכה, דצזה הרי הוא נטפל וחשיב כחלק מן הסוכה וממילא מהני להשלמת שיעורא] וכן כעיי"ז גזי טיט הנרוק (ואכמ"ל).

ולכא' נראה דהיינו דוקא למשנ"ת לעיל בדברי הגר"ח דסוכה ליכא דין קרקע, ומאידך איכא דין דפנות דוקא ולא הוי כשבת דסגי דהמקום מוקף, ונתבאר לעיל דגדר סוכה לא הוי ע"ס המקום, והסכך והדפנות הוו היכ"ת בעלמא לאשוויי למקום כסוכה, אלא סוכה היינו הסכך והדפנות עצמן, ומלות ישיבה בסוכה היינו לישב מוקף בסכך ודפנות, ומשום הכי ישן תחת האויר לא ילא ידי חובתו, דכשהוא ישן תחת האויר אינו מוקף בסכך [ובשיטת הרמב"ם דהשמיט הך דינא דאין ישנים תחת האויר, ביאר הגר"ח שם דס"ל דדין לצוד מהני לאשוויי אף חובה של סוכה, והיינו דמה"ט נידון כיושב תחת סכך].

אולם אילו היה גדר הדין דע"י הסכך והדפנות חייל על החלל עצמו שם סוכה, והמלוה לישב בהך חלל, לא היה מקום לחלק צזה, וע"כ כל המקום שצדין הדפנות הוי חשיב בכלל הסוכה אף לענין לצאת צו ידי חובת סוכה.

ובעיקר גדר שיעורא דז' טפחים, הנה לקמן (ה"א) מבואר למ"ד שיעור סוכה ד' אמות על ד' אמות דזעינן ריבוע ד' אמות ממש ולא סגי בכדי לרבע, ודעת רוב האחרו' דאף לדין דשיעור סוכה שצעה טפחים על שצעה טפחים כן הוא, ונקטו כן אף בשיטת התוס' (ג' א) ודלא כדברי הצ"ח (סי' תרלד) דסגי דאיכא בכדי לרבע שצעה טפחים על שצעה טפחים.

ותמהו האחרו' דהתוס' לקמן (י"א א) כתבו דאפשר דאף היכא דאיכא אויר גע"ג או סכך פסול דע"ד המפסיק באמצע הסוכה, וליכא שיעור סוכה מן הדופן האמצעי עד הסכך הפסול, דמ"מ מלרפינן שאר הסכך הכשר לכשיעור, כיון דמלטרף מן הלד דין יעו"ש, וכ"כ הרא"ש (שם סי' לג) דנראה להכשיר צזה וכ"פ הטור (סי' תרלג) וכ"פ המגן אברהם (שם סק"ד) ותמהו האחרו' דצכה"ג הרי ליכא שיעור ז' על ז' במקום אחד, ומאי שנא מהיכא דאיכא בכדי לרבע דפסלינן [ואף דהכא איכא אורך שצעה טפחים, ורק דאיכא הפסק באמצע, אך כיון דאיכא שיעור הפסק, וכל מה דמלרפינן להו היינו מכח הלד דין, נקטי האחרו' דדמי לכדי לרבע, אף דאינו מוכרח].

ונראה ליישב, דהנה יש לחקור בשיעורא דשצעה טפחים דסוכה, האם הוי שיעור בדפנות הסוכה, או דהוי שיעור

² והנה שיעור רשות היחיד הוי ד' טפחים, ולכאורה נראה דהיינו ע"פ הא דמבואר לקמן (ה"א) דס"ד דתלתא גברי צתרי אמתא יתיבי, דמקום ישיבת האדם הוי ד' טפחים, והא דמסקינן דגברא באמתא יתיב, וכן לענין שיעור סוכה מקום ראשו ורובו נידון צו' טפחים, היינו משום דישיבה במקום

שיעור בסכך, דזעינן ז' טפחים סכך כשר, כשם דאיכא דין
 בדפנות דזעינן שיעור דופן ז' טפחים דוקא וכדנתבאר, ולהכי
 זעינן דכלל הסוכה יהא סכך כשר זשיעור ז' טפחים (אלא
 דפחות מג"ט נטפל לסוכה ומהני להשלמת שיעורא, וחיב דאיכא ז'
 טפחים סכך כשר) אלא דחידשו תוס' דכל דאיכא לירוף מן
 הצדדים, מצטרף הכל לשיעור ז' טפחים.

משיעור י' טפחים, הרי דאף דאינן ממעטינן עצם שיעור הסוכה
 וחיב דאיכא שיעור סוכה דהכשר, מ"מ הרי הם מגרעים שם
 דירה, וה"נ איפכא, כל דצפועל איכא רווחא דז' טפחים, אף
 דאין בכלל החלל הכשר סוכה, לא חסר בזה שם דירה] ומ"מ לא
 מכשרינן סוכה בד' טפחים סכך כשר וג' טפחים אור או סכך
 פסול, משום דמלבד דין השיעור בכלל הסוכה, איכא נמי דין